

Quan els templers volien crear un estat a Catalunya

Autor: Marc Pons

Data de publicació: 27-06-2021

França i Catalunya van ser els països on els templers havien arrelat amb més força. Tres grans mestres de l'orde van ser catalans. Els templers de Catalunya van voler crear un domini propi a cavall del Principat i del Regne de València, que havia de ser la plataforma per a reconquerir militarment Terra Santa. Article d'En Marc Pons d'avui 27 de juny per a El Nacional.cat.

Sant Joan d'Acre (actualment a l'estat d'Israel); 28 de maig de 1291. Fa 730 anys. L'exèrcit de Guillaume de Beaujeu —Gran Mestre de l'Orde del Temple— cedia la darrera plaça de Terra Santa. Amb el canvi de domini d'Acre, que passava a mans de les forces d'Al-Aixaraf Khalil —soldà mameluc d'Egipte—, es posava punt i final a quasi dos segles d'existència del Regne de Jerusalem (1099-1291), un estat teocràtic cristià governat pels ordes religiosos-militars i tutelat pels grans dominis europeus de l'època. La desaparició del Regne de Jerusalem, que havia fet les funcions de plataforma projectiva europea cap al Índia i cap a la Xina, no tan sols va representar un cop duríssim per al comerç europeu, sinó que, també, va provocar el descrèdit més absolut dels —fins llavors— prestigiosos ordes religiosos-militars.

El patrimoni templer a Catalunya

Els templers tenien una llarga relació amb Catalunya, que remuntava a l'any 1128 (tan sols nou anys després de la seva fundació). A finals de la centúria del 1200, acumulaven un extens patrimoni que havien reunit, en bona part, durant l'expansió territorial dels comtes barcelonins cap a la Catalunya nova (1026-1149) i cap al País Valencià (1232-1296). La seva destacada participació —al costat del Casal de Barcelona— en aquelles empreses expansives, els convertiria en grans propietaris a les valls dels rius Corb i Francolí; a la plana d'Urgell; i a les valls baixes dels rius Segre i Ebre. Però seria sobre el territori a cavall del Principat i del País Valencià on reunirien les propietats més extenses: la franja costanera entre l'Ebre (Miravet) i la Serra d'Irta (Peníscola); i la comarca muntanyosa del Maestrat (entre Beseit i la Penyagolosa).

Els mestres templers catalans

França i Catalunya, per aquest ordre, havien estat els països on els templers havien arrelat amb més força. Dels vint-i-tres grans mestres que va tenir l'orde, des de la seva creació (1119) fins a la seva desaparició (1314); vint van ser francesos i tres van ser catalans: Arnau de Torroja (novè Gran Mestre, 1181-1184); Guillem d'Erill (dotzè Gran Mestre, 1194-1200); i Pere de Montgut (quinzè Gran Mestre, 1219-1232). Aquest detall es molt revelador, perquè explica —no tan sols— la força patrimonial de la branca catalana de l'ordre, sinó també el projecte que emprendrien poc després de la desaparició del regne de Jerusalem: la creació d'un domini templer independent —a cavall del Principat i del País Valencià— que havia de ser la plataforma de llançament de les operacions militars de reconquesta de Terra Santa.

Representació coetània de nomenament d'un cavaller templer / Font: Museu d'Història de Catalunya

L'estat templer a Catalunya

Però entre les possessions de la franja costanera i les muntanyes del Maestrat, hi ha havia una llengua de terra formada per la vall del riu Millars que impedia la connexió d'aquells dos grans dominis. En aquest punt es va produir una sorprenent operació mercantil que, inicialment, va generar una gran admiració i, posteriorment, va despertar molts recels. L'any 1304, la branca templera catalana comprava aquella llengua de terreny als Anglesola; una família baronial originària de la plana d'Urgell —i històricament subordinada al Casal de Barcelona—; que ostentava la seva propietat des del temps de la primera empresa valenciana de Jaume I (1232-1238). Els templers van pagar per aquella compra l'astronòmica xifra de 500.000 morabatins d'or, una autèntica fortuna, només a l'abast de les cancelleries més riques del continent.

La desconfiança de Barcelona

El projecte templer va encendre totes les alarmes de la cancelleria de Barcelona. Perquè, si bé era cert que la branca templera catalana estava subordinada al Casal de Barcelona —a través de les complexes relacions de vassallatge de l'època—; també ho era que —com demostra la investigació moderna—, els templers ambicionaven secretament la creació d'una república teocràtica que podria haver assolit la plena independència en el decurs de les tres o quatre dècades següents. En definitiva, un nou domini que hauria trencat la connexió terrestre entre Barcelona i València, les dues grans ciutats de l'edifici polític catalanoaragonès. De res van servir les pressions barcelonines. La branca templera catalana, decidida a tirar endavant el seu projecte, va iniciar les obres de fortificació de la vila de Culla (Alt Maestrat), destinada a ser la capital d'aquell nou estat.

Jaume II

El comte-rei Jaume II (net de Jaume I, el conqueridor del País Valencià), i que, curiosament, havia assolit el tron de Barcelona el mateix any que el desastre d'Acre (1291); va activar una duríssima ofensiva contra la branca templera catalana. La cancelleria de Barcelona es va mostrar escandalitzada per la gran inversió templera, i va retreure públicament als seus dirigents no haver esmerçat aquesta despesa en la defensa d'Acre. Acusacions que ocultaven un segon propòsit: a l'amenaça que podia suposar la creació de l'estat templer, s'hi va sumar l'ambició personal del comte-rei Jaume II, qui —amb la complicitat d'altres sobirans europeus— pretenia unificar els tres principals ordes religiosos-militars (templers, hospitalers, i els del Sant Sepulcre); i ser proclamat Rex Bellator (màxima autoritat política i militar de la nova institució).

Representació coetània de Jaume II / Font: Wikimedia Commons

La fi del projecte templer

L'estat que els templers havien projectat, no va arribar a culminar. L'any 1307 el rei Felip IV, endeutat fins a les celles amb la banca templera, va decretar la persecució i liquidació dels Pobres Cavallers de Crist i del Temple de Salomó. En canvi, Jaume II —tot i que no li faltaven raons— no es va sumar a aquella orgia de sang i fetge, però —aprofitant els vents que bufaven des de París— els va acorralar, els va empresonar i en va confiscar les propietats. A diferència del que va passar a França, la cancelleria de Barcelona va facilitar la fugida dels membres més destacats de l'orde i la dispersió de la resta. Però l'estructura i els projectes templers desapareixerien per sempre. Ni l'estat que els templers van voler

crear a cavall de Catalunya i del País Valencià va veure la llum, ni el comte-rei Jaume II va aconseguir ser proclamat "Rex Bellator".

Marc Pons/El Nacional.cat

https://www.elnacional.cat/ca/cultura/marc-pons-templers-volien-crear-estat-a-catalunya_623765_102.html